

**ELŻBIETA MUSZYŃSKA, MAŁGORZATA HANZL
BARBARA BRZEZIŃSKA-KWAŚNY**

Instytut Architektury i Urbanistyki
Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska
Politechniki Łódzkiej

KSZTAŁTOWANIE PRZESTRZENI MIEJSKIEJ W PRACACH ZESPOŁU PROJEKTOWANIA URBANISTYCZNEGO INSTYTUTU ARCHITEKTURY I URBANISTYKI POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Opiniodawca: **dr hab. inż. arch. Piotr Lorens**

Przedmiotem zajęć prowadzonych w Zespole Projektowania Urbanistycznego Instytutu Architektury Politechniki Łódzkiej jest szeroko rozumiane projektowanie urbanistyczne. Celem prowadzonych wykładów, ćwiczeń projektowych i praktyk inwentaryzacyjnych jest rozbudzenie w studentach wrażliwości na walory przestrzeni zurbanizowanej, zarówno pozytywne, jak i negatywne. Efektem powinna być umiejętność ich oceny oraz świadomość możliwości wzbogacania warsztatu urbanistycznego dzięki czerpaniu inspiracji z historii urbanistyki, a także znajomości najnowszych zasad i tendencji kształtowania założeń przestrzennych. Bardzo ważnym elementem obecnym w działaniach Zespołu jest powiązanie prowadzonych zajęć dydaktycznych z praktyką projektową, co przejawia się zaangażowaniem studentów w działania świadczone różnym podmiotom w Łodzi oraz w miasteczkach podłódzkich. Celem takiego podejścia jest przekazanie studentom aktualnej wiedzy teoretycznej oraz umiejętności jej praktycznego stosowania.

1. Wprowadzenie

Zespół Projektowania Urbanistycznego Instytutu Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej prowadzi przedmioty z zakresu projektowania urbanistycznego. Pracownicy Zakładu prowadzą również prace dyplomowe. Do roku 2006 ówczesnym Zakładem kierował profesor PŁ dr inż. arch. Krzysztof Muszyński, a obecnie docent dr inż. arch. Elżbieta Muszyńska. Zespół stanowią ponadto

następujące osoby: starszy wykładowca mgr inż. arch. Barbara Brzezińska-Kwaśny, adiunkt dr inż. arch. Małgorzata Hanzl, asystent mgr inż. arch. Adriana Cieślak oraz starszy wykładowca mgr inż. arch. Marek Lisiak. Zespół prowadzi zajęcia na kierunkach: *Architektura i urbanistyka* – studia inżynierskie oraz magisterskie (prowadzone w systemie dziennym i wieczorowym), *Architecture engineering* – studia inżynierskie w języku angielskim, realizowane we współpracy z *International Faculty of Engineering PL*. Ponadto realizowane są też zajęcia dla studiów podyplomowych *Planowanie przestrzenne*, a także wybrane przedmioty dla niedawno uruchomionego kierunku *Gospodarka przestrzenna*. Pracownicy Zespołu, oprócz podejmowanych prac badawczych oraz działalności dydaktycznej prowadzą również działalność praktyczną w zakresie opracowywania projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego na terenie całego kraju. Dzięki takiemu podejściu jest możliwe przekazywanie studentom, obok wiedzy teoretycznej, również przemyśleń i doświadczeń wynikających z praktycznych uwarunkowań procesu projektowego.

2. Teoretyczne podstawy metodologii prowadzenia zajęć

Podstawowym zadaniem realizowanym w Zespole Projektowania Urbanistycznego Instytutu Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej jest nauka kształtowania przestrzeni miejskiej, poczynając od wstępnego uwrażliwienia słuchaczy i otwarcia ich na percepcję środowiska zurbanizowanego we wszystkich jego aspektach – również tych negatywnych, na ogół – jak pisał H. Lefebvre¹ – pomijanych w postrzeganiu, po zaawansowane projektowanie złożonych organizmów miejskich, biorące pod uwagę ogół uwarunkowań, w tym nie tylko fizycznych, ale również niematerialnych: społecznych i ekonomicznych. Szczególny nacisk w pracach Zespołu kładzie się na umiejętność kształtowania formy oraz odpowiedniej jakości życia ludzi w środowisku zurbanizowanym. Tołwiński² wymienia kompozycję urbanistyczną pośród głównych czynników mających wpływ na proces planowania: warunków przyrodzonych, gospodarczych, warowności i komunikacji oraz prawa i obyczaju. „Czynnik kompozycji” jest tym, który (przyp. autora) „podporządkowuje sobie łączące się lub nawet rozbieżne wpływy pozostałych czynników”.³ Szmidt⁴, charakteryzując pojęcie „ładu przestrzennego”, przywołuje Witruwiusza: „Mimo dwóch tysięcy lat jakie nas oddzielają od czasów Witruwiusza, usankcjonowana przez niego, nieśmiertelna triada – *utilitas, firmitas, venustas* – nie przestała być klasycznym fundamentem nauki i praktyki architektonicznej. Trudno

---

¹ [11], s. 29. H. Lefebvre zwraca uwagę na pomijanie w obserwacjach tych elementów środowiska, dla których brakuje powszechnie stosowanego aparatu pojęciowego.

² [18], s. 17

³ [21], s. 19

⁴ [17], s. 42

bowiem wyzbyć się cech użyteczności, celowości, ekonomiczności, racjonalności, trwałości i wreszcie urody – „wdzięcznego pozoru”, które warunkują powstanie rzetelnego dzieła architektury.”

Ład przestrzeni jest pojmowany jako wynikający „z mocno ugruntowanego podłoża, jakim była wiara w integralną spójność koncepcji funkcjonalnych, konstrukcyjnych i plastycznych.”⁵ Analiza i synteza cech kompozycji odnoszona jest do właściwych ludziom sposobów postrzegania struktur przestrzennych, z obecnymi w nich podstawowymi elementami, które Lynch⁶ opisuje jako: ścieżki, rejon, miejsca szczególne, krawędzie i węzły.

3. Prezentacja wybranych przedmiotów

3.1. Podstawy kompozycji urbanistycznej oraz Introduction to Urban Composition

Cykl zajęć rozpoczyna się od pierwszego semestru studiów serią wykładów i ćwiczeń z przedmiotu *podstawy kompozycji urbanistycznej*, w ramach którego studenci uczą się wrażliwego i profesjonalnego postrzegania przestrzeni zurbanizowanej. Zajęcia rozpoczyna seria ćwiczeń klauzurowych, których celem jest uwrażliwienie studentów na kompozycję miejskiej przestrzeni i na znaczenie ładu przestrzennego. Kolejne klauzury dotyczą rozwoju obszarów zurbanizowanych na przestrzeni dziejów. Ich zadaniem, obok zapoznania z ewolucją historycznej formy miast, jest zdobycie umiejętności warsztatowych pozwalających na prezentację rysunkową założeń miejskich, a także refleksja dotycząca zmian warunkowań kształtowania historycznej formy miasta. Przedmiotem kolejnych ćwiczeń klauzurowych są podstawy teorii kompozycji urbanistycznej zgodnie z założeniami K. Wejcherta⁷. Klauzury o charakterze projektowym dotyczą podstawowych pojęć teorii kompozycji urbanistycznej. Projektowanie prostych założeń, między innymi wewnątrz pojedynczych i sprzężonych⁸, odbywa się z wykorzystaniem elementów kompozycyjnych, omówionych w ramach wykładów. Elementy te to między innymi: płaszczyzny i linie kierunkowe oraz zatrzymujące, dominanty i punkty szczególne, tło i elementy pierwszego planu⁹. Podkreśla się wagę wyważenia proporcji zamknięć i otwarć, relacji między ścianą i posadzką oraz zachowania ludzkiej skali projektowanych wewnątrz. Przedmiotem jednej z klauzur jest wyodrębnienie w strukturze wybranego miasta podstawowych elementów kompozycyjnych, wśród nich: elementów krystalizujących układ, rejonów o jednorodnym sposobie zagospodarowania, pasm granicznych, dominant prze-

⁵ Ibidem, s. 42.

⁶ [12]

⁷ [21] op.cit.

⁸ [1] Autor obszernie wyjaśnia zagadnienia wewnątrz zarówno w obszarach zurbanizowanych, jak i wewnątrz krajobrazowych.

⁹ [24]

strzennych oraz pozostałych cech, które przyczyniają się do kształtowania tożsamości miejsca. Cykl zajęć kończy temat projektowy: jest to rehabilitacja podwórka w zabudowie śródmiejskiej, aranżacja wnętrza placu, koncepcja niewielkiego zespołu zabudowy jednorodzinnej, projekt parku lub cmentarza. Tematy projektu zmieniają się cyklicznie – w tym również w zależności od zapotrzebowania okolicznych gmin na niewielkie opracowania projektowe. W ostatnich latach, w wyniku porozumienia pomiędzy IAIU PŁ a urzędami miast Głowna, Łasku, Poddębic, Rzgowa, Aleksandrowa Łódzkiego, powstały ciekawe, różnorodne koncepcje zagospodarowania przestrzeni publicznych tych miast.

Analogiczny przedmiot prowadzony dla studentów kierunku *Architecture Engineering* zakłada realizację ograniczonej liczby ćwiczeń klauzurowych oraz trzech tematów projektowych. Podstawą dla prowadzonych zajęć jest teoria percepcji struktur miejskich opracowana przez K. Lyncha¹⁰. Cykl zajęć po krótkim wprowadzeniu w postaci klauzury dotyczącej opisu „*Drogi do szkoły*” rozpoczyna projekt designu miejskiego dla wybranego miejsca w śródmieściu Łodzi. Dobór tematów zakłada lokalizację, która jedynie dzięki istnieniu elementów ograniczających przestrzeń nasuwa możliwość urządzenia tam placu miejskiego – tak aby wywołać kreatywność studentów w tym zakresie. W ramach zajęć szczególnie uwaga jest kładzona – obok przyjętych rozwiązań formalnych – na sposób funkcjonowania przestrzeni miejskiej oraz sposób zachowania się ludzi w zależności od kształtu przestrzeni, zgodnie z badaniami dotyczącymi tych zagadnień¹¹. Kolejny temat projektowy dotyczy koncepcji niedużego osiedla zabudowy jednorodzinnej i jest poprzedzony szczegółową analizą struktury miejskiej obszaru o większym zasięgu. Projekt oraz analizy, ze szczególnym zwróceniem uwagi na opis ulic, w tym ich sposób urządzenia – jest realizowany w obrębie łódzkiej dzielnicy Stoki, urządzonej w okresie międzywojennym, charakteryzującej się szczególnie interesującym rozplanowaniem ulic: alei, kontr-alei, etc. Inspiracji dla samych zaś koncepcji osiedla dostarcza, realizowana w ramach towarzyszących zajęciom wykładów, analiza rozplanowania miast ogrodów¹². Ostatni z projektów pełni rolę przygotowania do prezentacji proponowanych koncepcji z zakresu *designu* miejskiego w warunkach konkursu. W ramach tego projektu są realizowane koncepcje zagospodarowania niewielkich fragmentów przestrzeni zewnętrznych, na zamówienie zewnętrzne: place zabaw, urządzenie przestrzeni osiedlowej lub terenów rekreacyjnych. Konkretnie tematy są uzależnione od aktualnego zapotrzebowania: w latach ubiegłych były to miejsca sąsiadujące oraz zlokalizowane w obrębie osiedla mieszkaniowego Radogoszcz Zachód – na zamówienie tamtejszej spółdzielni, w tym roku jest to propozycja zagospodarowania placu zabaw i przestrzeni sąsiedzkiej w zabytkowym osiedlu Księży Młyn w Łodzi. Celem tak realizowanego projektu jest przećwiczenie warsztatu projektowego i dostarczenie studentom okazji do zaprezentowania swoich pomysłów na zewnątrz.

¹⁰ [12] op.cit.

¹¹ [23], [7]

¹² [5], [9], s. 64-86.

3.2. Koncepcja rozwoju przestrzennego miasta oraz Urban Design Studio I

W semestrze VI Zespół realizuje przedmiot obieralny *koncepcja rozwoju przestrzennego miasta* zlokalizowanego w obszarze metropolitalnym lub w obszarze turystycznym, w ramach którego jest opracowywana koncepcja miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla fragmentu małego miasta – od kilku lat są to miejscowości położone w pobliżu Łodzi: Rzgów, Stryków, Aleksandrów, Konstantynów, Nowosolna. Ćwiczenie rozpoczyna inwentaryzacja stanu istniejącego, zapisana następnie w ramach ćwiczeń klauzurowych na mapie w skali 1:5 000 i stanowiąca materiał wyjściowy dla formułowania dalszych wytycznych projektowych. Analizowane zagadnienia to wartości przestrzenne: kulturowe i naturalne, układ komunikacyjny oraz fizjografia terenu. Dwuwymiarowy rysunek zagospodarowania miasteczka jest wzbogacony o zdjęcia oraz rysunki charakterystycznych obiektów i typów zabudowy. Inwentaryzacja jest poprzedzona ćwiczeniami wprowadzającymi, podczas których studenci zapoznają się z istniejącymi opracowaniami planistycznymi wybranego miasteczka, w tym z opracowaniami wyższego rzędu, których ustalenia będą dla ich pracy wiążące. Pierwsze zadanie projektowe, realizowane w zespołach dwuosobowych, polega na opracowaniu koncepcji planu zagospodarowania przestrzennego miasta w skali 1:5 000. Najważniejsze elementy brane pod uwagę przy realizacji tego ćwiczenia to ukształtowanie sylwety miasteczka, uporządkowanie otaczających terenów poprzez wyznaczenie drogi o klasie ulicy zbiorczej mającej pełnić rolę obwodnicy, która jednocześnie stanowi granicę rozwoju lub prowadzenie układu komunikacyjnego w sposób sprzyjający rozwojowi osiedla, a także wyznaczenie podstawowego układu przestrzeni publicznych¹³. W oparciu o przygotowaną koncepcję studenci rozpatrują wnioski do planu (teoretyczne, zgłoszone przez prowadzącego – w imieniu mieszkańców), przy czym sposób rozpatrzenia wniosków jest wiążący dla późniejszych rozwiązań planu. Projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla wybranego obszaru jest opracowywany indywidualnie, w skali 1:1000, zgodnie z wymogami prawnymi dotyczącymi symboliki i systemu oznaczeń. Rysunkowi towarzyszy tekst ustaleń dla wybranych terenów. W ramach projektu planu szczególna uwaga jest zwracana na sposób kształtowania przestrzeni publicznej placów, ulic, zieleńców i parków, na ukształtowanie sylwety projektowanej zabudowy oraz na zachowanie i wydobycie istniejących walorów środowiska kulturowego i naturalnego.

Jak pisze Wejchert¹⁴ „(...)podstawowym warunkiem pojawienia się piękna w mieście jest piękno jego planu. Plan może nosić w sobie zarodek piękna przestrzennego lub też może powstanie elementów piękna uniemożliwić. Zarodkiem piękna w planie miasta będzie taki rysunek jego placów, ulic, a także bloków mieszkalnych, który wyraźnie wskazuje, że przestrzeń miasta oglądana oczami

---

¹³ [8]

¹⁴ [22], s. 272-273.

przechodnia będzie dzieliła się na szereg powiązanych ze sobą wewnątrz, różnorodnych w swej wielkości i nastroju, wewnątrz przystosowanych do wszechstronnego zaspokojenia potrzeb społeczeństwa, w tym również i estetycznych.

Najczytelniejszym i najmocniej wyczuwalnym w planie układem wewnętrznym jest plac (...). Głębiej natomiast trzeba się zastanowić nad pięknem ukrytym w ulicach miasta.”

Ważnym elementem podczas pracy projektowej jest ponadto sposób traktowania własności prywatnej, a także uświadomienie studentom konsekwencji prawnych podejmowanych działań planistycznych oraz mechanizmów działania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Cykl zajęć kończy udzielenie odpowiedzi na teoretyczne „pytanie inwestora” o możliwość lokalizacji konkretnej inwestycji na terenie objętym planem.

W ramach zajęć kursu *Architecture Engineering* zbliżony zakres treściowy oferuje projekt *Urban Design Studio I* – pewne różnice dotyczą sposobu prowadzenia zajęć. Analiza struktury miasta jest zakończona syntezą opisu elementów struktury przestrzennej w formie makiety, która stanowi następnie podstawę dla propozycji porządkowania i przekształceń w skali miasta. Zadanie szczegółowe – projekt planu miejscowego – rozpoczyna analiza istniejącej struktury przestrzennej, również bazująca na pracy z makietą – dla wnikliwego przebadania uwarunkowań morfologicznych i poprawnego uwzględnienia kontekstu w dalszych pracach projektowych. Istotą projektu w tej skali jest umiejętność zdefiniowania cech właściwych dla danego miejsca tak, aby uchwycić właściwą mu tożsamość¹⁵.

3.3. Projektowanie centrum miasta

Kolejny projekt, realizowany w ramach przedmiotu *projektowanie centrum miasta*, w semestrze I studiów magisterskich, ma na celu zapoznanie studentów z problematyką kształtowania układów urbanistycznych o dużej złożoności funkcjonalnej i przestrzennej. Studenci wykonują koncepcję przestrzenno-programową istotnego dla miasta fragmentu centrum. Kadra dydaktyczna Zespołu Projektowania Urbanistycznego przyjęła zasadę powiązania większości tematów z problematyką obszaru miasta Łodzi. Tematyka projektu obejmuje zagadnienia kształtowania przestrzeni centrum z dużym udziałem nowej zabudowy. Szczególny nacisk jest kładziony na umiejętność świadomego kształtowania przestrzeni publicznych oraz właściwego rozwiązania układów komunikacyjnych, a także na umiejętność tworzenia struktur miejskich bazujących na cechach morfologicznych właściwych dla danej lokalizacji, w oparciu o przeprowadzone wcześniej analizy. Projektowanie zakłada ponadto wyraźne odróżnienie elementów tła i pierwszego planu, z uwzględnieniem doświadczeń urbanistyki współczesnej w tym zakresie¹⁶. Efektem pracy jest koncepcja zagospodarowania przedstawiona w formie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz wizualizacji.

¹⁵ *Sense of place* – [13], s. 132, [18], [3], s. 11.

¹⁶ [2]

W ostatnich latach tematem podejmowanym w pracach studenckich były rejon Łódzkich dworców. Najczęściej przedmiotem projektu było otoczenie dworca Łódź Fabryczna. Temat ten, w świetle aktualnie prowadzonych prac mających na celu porządkowanie kwartałów zabudowy śródmiejskiej wobec planów realizacji podziemnej linii średnicowej, podziemnej lokalizacji dworca i zagospodarowania przestrzeni publicznej wokół dworca jest bardzo aktualny. Plany dotyczące tego obszaru są związane z osobą Roba Kriera – luksemburskiego architekta i urbanisty, przedstawiciela ruchu New Urbanism, który został zaproszony do Łodzi z inicjatywy Fundacji Sztuka Świata, założonej przez Davida Lyncha, biznesmena Andrzeja Walczaka z Grupy Atlas oraz szefa festiwalu Camerimage Marka Żydowicza. Krier opracował koncepcję zagospodarowania tej części miasta. Zgodnie z informacjami publikowanymi na łamach *Gazety Wyborczej*¹⁷ centralnym miejscem projektowanego obszaru stanie się Rynek Fabryczny, sąsiadujący z adaptowanym dla potrzeb fundacji budynkiem nieczynnej elektrociepłowni EC1. W innych pofabrycznych budynkach będzie się znajdować między innymi Muzeum Sztuki Współczesnej; program przewiduje ponadto lokalizację hali festiwalowo-kongresowej, galerii oraz sklepów i restauracji. Koncepcje studenckie, zaprezentowane na ilustracji stanowią zbiór różnych propozycji rewitalizacji rejonu dworca. Przedstawione projekty wpisują się w toczącą się aktualnie dyskusję dotyczącą zagospodarowania tej części miasta.

Tematem wielu prac jest rehabilitacja śródmiejskich kwartałów Łodzi i innych miast. Studenci zapoznają się z problematyką środowiska już zurbanizowanego, ze szczególnym uwzględnieniem problemów rewaloryzacji struktur urbanistycznych o wartościach kulturowych. Część projektową poprzedza wykonanie analiz stanu istniejącego obejmujących szeroki wachlarz zagadnień, w tym aspekty przestrzenne, funkcjonalne, historyczne, komunikacyjne i przyrodnicze. Szczególnie istotna jest szczegółowa analiza stanu istniejącego zabudowy oraz analiza powiązań z otoczeniem. Analizy stanowią materiał wyjściowy dla opracowania projektu, w ich wyniku są formułowane wnioski i wytyczne do dalszych prac projektowych. Opracowywana następnie koncepcja projektowa winna – poza nawiązaniem do uwarunkowań lokalnych – odpowiadać na wyzwania współczesności, uwzględniając współczesną myśl w zakresie teorii i praktyki projektowania urbanistycznego w tej skali. Prowadzący przedmiot zachęcają studentów do poszukiwania inspiracji oraz pogłębiania wiedzy w tej dziedzinie¹⁸.

Wśród tematów projektowych przygotowywanych dla celów dydaktycznych, najtrudniejsza i najbardziej złożona, lecz dająca największe możliwości, najciekawsze wyniki i satysfakcję jest problematyka przekształceń „trudnych” obszarów zurbanizowanych Łodzi oraz miast regionu łódzkiego, realizowanych w formie konkursów. W ostatnim czasie wzrosło zainteresowanie władz miast obszaru metropolitalnego Łodzi współpracą z Uczelnią. Owocuje ono organizowaniem konkursów studenckich, w tym również w ramach procesu dydaktycznego.

---

¹⁷ [16]

¹⁸ Przykładowo w oparciu o podręcznik [4]

W konkursowych projektach wyczuwa się poszanowanie dla istniejącej zabudowy. Nowa architektura podporządkowuje się tradycyjnym formom, tworząc ze starą mniej lub bardziej harmonijne zespoły przestrzenne, w zależności od talentu, umiejętności i wrażliwości studentów-projektantów. Atrakcyjność tematów „trudnych” z Łodzi i regionu polega na złożoności tematyki i bogactwie programu. Tematy te prowokują do wariantowych rozwiązań projektowych. Nagrody fundowane przez organizatorów przyczyniają się do wzrostu efektywności uczestników konkursów.

W ostatnim okresie przedmiotem ćwiczeń projektowych był między innymi obszar położony w centrum podłódzkich Pabianic. Obszar, którego dotyczył projekt ma niepowtarzalne walory i ciekawą historię. W jego granicach znajdują się największe w mieście zabudowania fabryczne, pozostałość po włościach „królów bawełny pabianickiej” – Kruchego i Endera. *Stowarzyszenie na Rzecz Opieki nad Zabytkami Pabianic* zwróciło się do Instytutu Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej z prośbą o pomoc w organizacji konkursu studenckiego na opracowanie koncepcji tego obszaru. W regulaminie konkursu stwierdzono: „*Konkurs obok celu zasadniczego ma inicjować i promować postawy i działania służące ochronie, rewitalizacji i promocji zabytków miasta Pabianic (...)*”. Konkurs miał za zadanie wyłonienie prac, które mogą posłużyć do opracowania zmian w obowiązującym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego tego terenu. Innym ciekawym tematem była koncepcja programowo-przestrzenna dla Nowosolnej – jednego z najcenniejszych historycznie ukształtowanego układu gwiaździstego. Z prośbą o przeprowadzenie konkursu zwróciło się Stowarzyszenie Mieszkańców Nowosolna oraz ówczesny konserwator miejski.

Profesjonalne konkursy urbanistyczne, organizowane w ostatnich latach przez Miejską Pracownię Urbanistyczną w Łodzi także stały się wyzwaniem dla studentów i kadry dydaktycznej Zespołu. Ich warunki stanowiły podstawę ćwiczeń projektowych i prac magisterskich.

3.4. Studium zagospodarowania gminy

Tematem projektu realizowanym w ramach zajęć drugiego semestru studiów magisterskich kierunku *Architektura i urbanistyka* jest koncepcja zagospodarowania gminy. Sporządzany projekt dotyczy miejscowości podłódzkich. Problematyka studium obejmuje całość różnorodnych uwarunkowań związanych z projektowaniem w skali miasta, w tym również zagadnienia strategii rozwoju. Szczególny nacisk kładziony jest na racjonalne kształtowanie przestrzeni oraz powiązanie nowych założeń rozwoju z zagadnieniami demografii i faktycznych prognoz rozwojowych dla miejscowości stanowiących przedmiot projektu. Istotnym zagadnieniem projektowym jest uwzględnienie celów związanych z równoważeniem w projekcie różnych czynników warunkujących lub wpływających z jednej strony na możliwości rozwoju, z drugiej zaś na możliwości ochrony i kształtowania zarówno właściwych warunków życia mieszkańców, jak i ochrony środowiska naturalnego i kulturo-

wego¹⁹. Sprawdzeniem kompetencji studentów w projektowaniu przestrzeni w skali całego miasta jest wykonywany jako druga część zadania detal w postaci propozycji miejscowego planu zagospodarowania dla fragmentu obszaru. W ramach tegoż ćwiczenia najważniejszą staje się umiejętność wpisania projektowanej zabudowy w należycie odczytany kontekst zabudowy i zagospodarowania terenu, z jednoczesną próbą poszukiwania nawarstwiania się wątków przestrzennych w czasie²⁰.

3.5. Inwentaryzacja urbanistyczna

Problematyka projektowania obszarów śródmiejskich powtarza się wielokrotnie w ramach programu studiów, spotyka się z nią każdy student *Architektury Politechniki Łódzkiej*. Temat ten podejmowany jest również podczas dwutygodniowej praktyki terenowej *inwentaryzacja urbanistyczna*. Celem praktyki jest zaznajomienie studentów z zasadami wykonywania inwentaryzacji urbanistycznej, która stanowi podstawowy materiał wyjściowy do opracowywania dokumentacji studialno-projektowej przebudowy zespołów przestrzennych (kwartałów). Organizacja praktyk wakacyjnych pozwala na tworzenie w Instytucie Architektury i Urbanistyki PŁ własnej bazy danych o zabudowie wielu fragmentów Łodzi i regionu, wykorzystywanej następnie w trakcie zajęć projektowych.

3.6. Zagadnienia związane z rewitalizacją i partycypacją społeczną w planowaniu przestrzennym

W ramach zajęć prowadzonych dla studentów studiów podyplomowych *planowanie przestrzenne* są poruszane zagadnienia związane z rewitalizacją zabudowy śródmiejskiej. Przedmiotem ćwiczeń projektowych jest opracowanie koncepcji zagospodarowania dla obszaru śródmiejskiego Łodzi lub któregoś z małych miast podłódzkich. Obok rozwiązań przestrzennych poszukiwania podejmowane przez studentów dotyczą również metodologii prowadzenia procesu partycypacji – jedno z ćwiczeń zakłada opracowanie strategii działania z udziałem społecznym. W ramach tego ćwiczenia jak również w ramach zajęć prowadzonych dla studentów studiów magisterskich (kierunek *Architektura i urbanistyka*, sem.1) z *propedeutyki rewitalizacji* studenci budują scenariusze wydarzeń, opierając się przy tym o metodologię prowadzenia procesu bazującą na składowych proponowanych w literaturze²¹.

---

¹⁹ [10]

²⁰ O mieście, jako o wyniku nawarstwiania się wielu wątków piszą Rowe i Koetter w [14].

²¹ W ramach zajęć wykorzystywana jest metodologia proponowana między innymi w podręcznikach: [20], [15], [6].

4. Podsumowanie

Działalność dydaktyczna prowadzona przez Zespół ma na celu wpajanie studentom umiejętności budowania i przekształcania miast oraz kierowania ich rozwojem.

Wejchert²² mówi o „*wielkim potencjale zawartym w pracach studenckich*”. Zespół Projektowania Urbanistycznego Instytutu Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej realizuje ten postulat, organizując konkursy studenckie będące odpowiedzią na potrzeby podłódzkich miasteczek w zakresie niewielkich koncepcji urbanistycznych, a także prowadząc prace inwentaryzacyjne oraz projekty dotyczące wybranych miejsc w Łodzi. Twórcze wykorzystanie potencjału studenckich prac jest zagadnieniem, które nie traci na aktualności od wielu lat. Wskazuje na to Wejchert²³, przywołując postulaty z lat powojennych: „*W końcowym fragmencie artykułu z 1957 r. zawarta jest również myśl i dziś aktualna. Każdy z wydziałów architektury (a jest ich obecnie w kraju już 8) mógłby włączyć część studentów do drobnych prac planistycznych przy porządkowaniu miasteczek.*” Współpraca wiąże się z obopólną korzyścią: dla władz lokalnych oraz dla osób studiujących: „*Praktyka urbanistyczna miała także na celu zwrócenie uwagi studium na problemy kompozycji przestrzeni w miasteczkach. Piękno sylwety, związek z krajobrazem, piętrzące się dachy, nad którymi dominują bryły i wieże kościołów, będą też tematem notatek, rozważań, analizy*”²⁴.

Celem prowadzonych wykładów, ćwiczeń projektowych i praktyk inwentaryzacyjnych jest rozbudzenie w studentach wrażliwości na walory przestrzeni zurbanizowanej, zarówno pozytywne, jak i negatywne. Efektem powinna być umiejętność ich oceny oraz świadomość możliwości wzbogacania warsztatu urbanistycznego dzięki czerpaniu inspiracji z historii urbanistyki, a także znajomości najnowszych zasad i tendencji kształtowania założeń przestrzennych. Zadaniem kadry dydaktycznej Zespołu Projektowania Urbanistycznego Instytutu Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej jest jak najlepsze przygotowanie studentów – przyszłych projektantów do podejmowania w pracy zawodowej trudnych wyzwań projektowych.

---

²² [22] op.cit., s.187

²³ Ibidem, s.195

²⁴ Ibidem, s.96

DWORZEC W STRUKTURZE MIASTA

w pracach studentów Instytutu Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej

Rys. 1. Dworzec w strukturze miasta w pracach studentów IAiU PŁ. Prezentowane prace powstały w Zakładzie Projektowania Urbanistycznego Instytutu Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej w latach 1995-2006, pod kierunkiem: prof. dr. inż. arch. Krzysztofa Muszyńskiego, docent dr inż. arch. Elżbiety Muszyńskiej, mgr. inż. arch. Barbary Brzezińskiej-Kwaśny oraz mgr inż. arch. Marka Lisiaka, opracowanie planów i wybór prac dr inż. arch. Małgorzata Hanzl

Fig. 1. Railway station in the city structure in the works of students of IAiU PŁ
The presented works were created in the Division of Urban Planning of Institute of Architecture and Town Planning of Technical University of Lodz in years 1995-2006, under the supervision of prof. dr inż. arch. Krzysztof Muszyński, docent dr inż. arch. Elżbiety Muszyńskiej, mgr inż. arch. Barbary Brzezińskiej-Kwaśny oraz mgr inż. arch. Marka Lisiaka, graphics preparation and choice of works dr inż. arch. Małgorzata Hanzl

Literatura

- [1] **Böhm A.:** Wnętrze w kompozycji krajobrazu – wybrane element genetyki analizy pojęciowej i zastosowań pojęcia. Politechnika Krakowska, Kraków 2004.
- [2] **Broadbent G.:** Emerging Concepts in Urban Space Design. Taylor & Francis, London and New York 1996.
- [3] **Choay F., Baird R., Banham R., Van Eyck A., Frampton K., Rykwert J., Silver N.:** Le Sens de la Ville. Éditions du Seuil, Paryż 1972.
- [4] **Carmona M., Heath T., Taner O., Tiesdell S.:** Public Places, Urban Spaces, The Dimensions of Urban Design. Architectural Press, London 2003.
- [5] **Czyżewski A.:** Trzewia Lewiatana, Miasta – ogrody i narodziny przedmieścia kulturalnego. Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie, Warszawa 2009.
- [6] **Dobbins M.:** Urban Design and People. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken New Jersey 2009.
- [7] **Gehl J.:** Cities for People. Island Press, Washington, Covelo, London 2010.
- [8] **Gindroz R. i inni:** The Urban Design Handbook Techniques and Working Methods, W.W. Norton & Company, New York London 2003,
- [9] **Gzell S.:** Fenomen małomiejowości. Instytut Urbanistyki i Planowania Przestrzennego Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1987.
- [10] **Jenks M., Jones C.:** Dimensions of the Sustainable City 2. Springer London New York 2010.
- [11] **Lefebvre H.:** The Urban Revolution. University of Minnesota Press, Minneapolis London 2003.
- [12] **Lynch K.:** The Image of the City. The M.I.T. Press, Cambridge, Massachusetts, and London, England, 1960.
- [13] **Lynch K.:** Good City Form. The M.I.T. Press, Cambridge, Massachusetts, and London, England, 1994,
- [14] **Rowe C., Koetter F.:** Collage City. The M.I.T. Press, Cambridge, Massachusetts, and London, England, 1978.
- [15] **Sanoff H.:** Community Participation Methods in Design and Planning. John Wiley & Sons, Inc., New York 2000.
- [16] **Skłodowska M.:** Rob Krier narysuje Nową Łódź – wywiad z R. Krierem. Gazeta Wyborcza 2007.02.04, <http://dom.gazeta.pl/nieruchomości/1,73506,3895670.htm>,
- [17] **Szmidt B.:** Ład przestrzeni, Kanon, Warszawa 1998.
- [18] **Tolwiński T.:** Urbanistyka, Tom I Budowanie miasta w przeszłości, Wydanie trzecie. Wydawnictwo Ministerstwa Odbudowy, Nr 11, Warszawa 1947.
- [19] **Tuan Yi-Fu:** Przestrzeń i miejsce. Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1987.
- [20] **Wates N.:** The Community Planning Handbook. Earthscan Publications Ltd. London 2000.
- [21] **Wejchert K.:** Elementy kompozycji urbanistycznej, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 1984.
- [22] **Wejchert K.:** Miasteczka polskie jako zagadnienie urbanistyczne, [w:] Adamczewska-Wejchert H., Wejchert K., Małe miasta Problemy urbanistyczne stale aktualne. Arkady, Warszawa 1986, s. 16-40, 45-54.
- [23] **Whyte W.H.:** The Social Life of Small Urban Space. Project for Public Spaces, New York 2009.
- [24] **Żórawski J.:** O budowie formy architektonicznej. Arkady, Warszawa 1962.

SHAPING OF THE URBAN SPACE IN THE WORKS OF THE URBAN PLANNING TEAM OF INSTITUTE OF ARCHITECTURE AND TOWN PLANNING OF THE TECHNICAL UNIVERSITY OF LODZ

Summary

The subject of education realised by the Team of Urban Planning of the Institute of Architecture and Town Planning is broadly understood urban planning and design. The objective of the lectures, project exercises and urban inventory practices is evoking in students the sensibility to the values of the urban space, both positive as negative. The effect should be the ability to evaluate the basic features and the consciousness of possibilities of enriching the urban planner workshop thanks to the inspirations taken from the history of urbanism, and also the knowledge of the newest rules and trends of shaping of urban space. A very important role in the activities of the Team is relating of the educational activities with the planning practice, which is realised as an engagement of students into the activities for different stakeholders in Lodz and in the small towns nearby. The objective of such an approach is to provide students with the current theoretical knowledge and the ability to use it in the planning practice.